

La Lectora

REVISTA DIGITAL DE CRÍTICA LITERÀRIA

[Llibres](#) [Cultura](#) [#ProjecteCarner](#) [Nosaltres](#) [Contacte](#)

Unes paraules per *Aritmètica llum*, d'Enric Umbert-Rexach

LLIBRES / POESIA / 19 ABRIL, 2022

(Text de presentació del llibre *Aritmètica llum*, llegit el 28 de març, a la llibreria La llar del llibre de Sabadell).

En un passatge de la interessantíssima ressenya que ha fet d'*Aritmètica llum* al seu blog personal, diu el poeta Carles Camps Mundó que «la vida del llenguatge, com la dels números, és resoldre incògnites, per quotidianes que siguin, i mirar-ho de fer amb encert». No hi puc estar més d'acord. Perquè en el llibre d'Enric Umbert aquestes incògnites es resolen pel camí de la justa adequació del significant al significat, sense fer volar coloms, mirant sempre d'insistir en la veritat, en una demostració de com l'economia del llenguatge no és obstacle per fer poesia de nivell. Per aquest biaix, el títol del llibre —*Aritmètica llum*— ja és ple de multitud de suggerències, de ressons que exhaleu una dimensió que reclama la seva pròpia aura singular. Com afirma el professor Sam Abrams al pròleg que obre el recull, *Aritmètica llum* és un llibre compost per quaranta-dos poemes estructurats en cinc parts (més un poema-pròleg), uns poemes caracteritzats «pel punt de tensió entre unitat i pluralitat que es resolen a partir d'una clara voluntat d'harmonització». Així, «unitat de llengua», «unitat de la profunditat conceptual» i «unitat del discurs general del llibre» desemboquen en un conjunt en què, com passa amb la pintura impressionista, l'autor sembla voler reflectir el moment de *llum* (mai més ben dit), més enllà de les formes que hi ha a sota. De la mateixa manera, la referència a les arts plàstiques no hi és gratuïta, ja que, a més de la pintura —bellíssima pintura— de Pere-Màrtir Brasó, la reproducció dels diversos costats de l'hexàgon remarca la relació que l'autor vol establir

entre la (seva) poesia, la pintura i/o el grafisme. En són testimoni els poemes en forma de cal·ligrama de la tercera secció del llibre, deutora potser dels experiments de l'antiga avantguarda. És obvi que, segons això, Umbert fa l'ullet al tòpic horacià de l'«*ut pictura poesis*», 'la poesia (és) com la pintura', ja que el vincle antic entre la poesia i la pintura sempre ha estat objecte de debat, i tant l'una com l'altra tenen en comú l'experiència estètica, el goig que experimenta l'espectador davant d'una obra excel·lent.

Hem dit, però, que el llibre s'estructura en cinc parts. Bé. D'aquestes, crida l'atenció que la quarta i cinquena seccions estan formades en línies generals per poemes més aviat breus; i dic que crida l'atenció perquè això, aquesta manera de construir el poema, em fa relacionar Umbert amb poetes (notables tots) com Montserrat Rodés, Joan Buixeda o Montserrat Garcia Ribas, que solen decantar-se pel poema breu —per l'oració simple més que per la sinuositat de la subordinada, la famosa «cola de pescado», com l'anomenava Josep Pla—, poema breu que concentra, no obstant, tota la intensitat lírica; uns poetes que han triat el camí de treballar amb un llenguatge senzill, però carregat al màxim de sentit, tal com reclamava Ezra Pound. És obvi que a l'hora de formalitzar el poema, cadascú tria la distància que li és més propia i on se sent més còmode. Així, el poeta que tria la distància curta és com el tenista que s'estima més escurçar l'intercanvi des del fons de la pista per decidir el punt a la xarxa: un previ piloteig intens per desplaçar el rival i un canvi de cops que ell intentarà acabar ràpidament amb una acció decidida sobre la veta blanca de la xarxa. És

així com Umberto resol algun dels poemes breus del llibre, amb versos d'un cert to sentenciós al final: «Només en la intimitat del vers | la paraula irradia la llum | que deixa rastre» (p. 81), o «Em corprèn l'equilibri| del buit | allà on la pupil·la s'astora | en percebre la llum» (p. 71). O encara: «En el caragol de mar | encara ressona l'agonia del seu cant» (p. 69).

La nostra vida transcorre marcada per una il·lusió: que les paraules reproduïxen la realitat. Aquesta existència *verbal*, però, es pot trencar. Això és el que li va passar a un poeta austríac, Hugo von Hofmannsthal, quan per expressar la seva desconfiança en el llenguatge, va adoptar la identitat d'un personatge de ficció, Lord Chandos, un poeta anglès del segle XVI que es retira a viure al camp i que, cansat de la insistència amb què la gent de Londres li reclama nous poemes, decideix contestar una carta que prèviament li ha escrit Lord Bacon, canceller i home de lletres. ¿Què diu en aquesta famosa —i poc coneguda— carta Lord Chandos? Doncs que, per ell, tots els objectes que ens rodegen desprenen una riquesa inexplicable que el llenguatge no pot expressar «perquè les paraules abstractes de les quals, conforme a la naturalesa, s'ha de servir la llengua per manifestar una opinió qualsevol se'm desintegren a la boca com bolets plens de verdet». Que la vida canvia sempre, sense perdre mai la seva singularitat, i que tot el que ens és pròxim i conegut es torna estrany, fantàstic, inexplicable: «les paraules aïllades flotaven al meu voltant». La percepció de la realitat física i quotidiana fa emmudir Chandos, que mai podrà substituir les coses viscudes per allò que expressa el

llenguatge. El real es torna silenci perquè el nostre llenguatge no pot expressar la veu profunda de tot el que és viu: «Una regadora, un rasclat abandonat, un gos estirat al sol, un humil cementiri, una grangeta, tot això es pot convertir en el recipient de la meua revelació [...] Cada un d'aquests objectes [...] pot adoptar de sobte per mi en qualsevol moment [...] una singularitat sublim i conmovedora; per expressar-la, totes les paraules em semblen massa pobres».

¿És aquesta idèntica desconfiança en el llenguatge el que fa que Umberto s'expressi d'una manera gairebé telegràfica a: «Dic tu | com tu dius jo, | inici de tu | frontera del jo [...] | Tu ets jo, | quan tu, | dient que ets tu, | dius jo [...] | Només soc jo | quan jo | soc tu» (p. 32-33). O bé a: «Zero | de lluna sobre l'aigua, | plena | de res [...] Ser u i res més | U que no s'esvaeix | en l'ordinal | U visible en l'espill | sense dilució, 1 en la multiplicitat | Mirada primordial» (p. 28). Les paraules mínimes, la despesa exacta, però un alt voltatge de significació.

Dubto molt que el cas del pobre Lord Chandos sigui el de l'amic Umberto i del llibre que avui presentem aquí, perquè ens manifesta sobradament el contrari. Però sí que de la seva formació matemàtica es desprèn una cura exquisida per l'ús del llenguatge, que administra amb rigor i discreció. Vegem, si no, el poema que obre el llibre: «Atès que tot, | tot, | es transforma en analogies | i en un cos semblant, | descobrir allò inalterable | i estàtic | és desvelar | una geometria primigenia». O el que segueix: «Cal escoltar | el cant retingut | d'una veta en la pedra | el filó que es queixa | per entendre que la infinitud, | el vast etern que ens envolta, | habita en la incessant | i perpètua |

melodia de l'origen». ¡Que bonics aquests versos, aquest «filó que es queixa» com si fos un malalt que gemega per explicar on li fa mal en comptes d'endurir-se en les paraules. Versos que n'evoquen uns altres de Rainer Maria Rilke, quan el poeta alemany diu: «com el picapedrer d'una catedral que, tenaç, | es transforma en la indiferència de la pedra»! Això és el que fa Umbert, «endurir-se en les paraules», i ho fa a través d'uns poemes més breus o més llargs, cal·ligramàtics o en prosa, però tots dirigits a exaltar la dignitat de la condició humana, a reivindicar el paper essencial que en la vida dels homes juguen l'art i la bellesa.

Aritmètica llum és una reflexió, sí, sobre el llenguatge («Només la paraula que brolla, | la simfonia blanca, | ens salvarà de la foscor», p. 31) però també sobre el nostre paper de ser-en-el-món, sobre la memòria i el record («Serem el temps | que ara ens apressa | que dona cops | a la memòria | per avançar», p. 49), com aquell personatge de Borges que només vol recordar i retenir la grandesa del que ha viscut en la instantaneïtat de cada segon: «Más recuerdos tengo yo solo que los que habrán tenido todos los hombres desde que el mundo es mundo». Però versos que també són paral·lelament una reflexió sobre l'alteritat («Jo és una alteritat, | una aturada en el temps, | sempre en trànsit», p. 53) i la complexitat i la fragilitat de les relacions interpersonals, el pas inclement del temps («Serem amb el temps, | perquè ser | és no ser res | si amb ell no som», p. 49) i la nostra feble condició de criatures «llançades a la mort», com reclamava Heidegger.

Amb tot, *Aritmètica llum* és una aposta decidida per la vida, amb tota

la seva càrrega de dolor, però també de goig i d'esperança. El mateix Rilke (sempre tornem a Rilke) de la Novena Elegia, citat pel prologuista per festejar l'afirmació de la vida que traspuen els versos d'Umbert, ho confirma: «... ser aquí és molt [...] perquè aparentment | tot això d'aquí ens necessita [...] A nosaltres, els més efímers. Un cop | cada cosa, només un cop. Un cop i prou. I nosaltres també | un cop. Mai més. Però aquest | haver estat un cop, encara que només un cop: | haver estat terrenals no sembla revocable...») i de la voluntat de futur: «Mira: jo visc. De què? Ni la infantesa ni el futur | no minvaran... Un excés d'existència | em brolla dins el cor».

Aritmètica llum és un llibre que exigeix, sí, però aquest és el repte dels bons llibres de poesia, dels llibres que queden; un llibre que no s'ha escrit per complaure, sinó per convidar el lector a interpel·lar-lo, i a interpel·lar-se, amb la convicció que si en sap fer una lectura atenta en traurà tota la satisfacció i el profit que només els bons llibres poden dispensar. I aquest n'és un.

ETIQUETES:

ARITMÈTICA LLUM

ENRIC UMBERT

POESIA

PRESENTACIÓ

SABADELL

JOSEP MARIA FULQUET VIDAL

| ÚLTIMES PUBLICACIONS
(Barcelona, 1948) és poeta, traductor. Recentment ha publicat el llibre de poemes *Domini fosc*.

Articles relacionats

El vèncer i la por

**Bones
companyies**

Qui parla és ella

Llibres

Cultura

Nosaltres

Contacte

© LA LECTORA

hola@lalectora.cat

Amb el suport
de l'Ajuntament de
Barcelona (ICUB, 2019)

Política de privacitat

Copyleft

© LA LECTORA 2018
